

บันทึกหลักการและเหตุผล
ประกอบร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต พ.ศ. ....

หลักการ

ให้มีกฎหมายว่าด้วยการจดทะเบียนคู่ชีวิต

เหตุผล

ปัจจุบันกลุ่มบุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางเพศ เพศสภาพ หรือมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด ซึ่งถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ได้ใช้ชีวิตร่วมกันตั้งครอบครัวทั่วไป แต่ไม่มีกฎหมายรองรับสิทธิและหน้าที่ในการเป็นคู่ชีวิตเช่นเดียวกับคู่สมรส ซึ่งถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมและขัดต่อหลักการที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ ตลอดจนหลักการสิทธิมนุษยชนสากลตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติฉบับนี้เพื่อรับรองสิทธิของบุคคลดังกล่าว

ร่าง

พระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต พ.ศ. ....

.....
.....
.....

.....
โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยการจดทะเบียนคู่ชีวิต
.....

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต พ.ศ. ....”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันถัดจากวันประกาศ
ในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้

(๑) “การจดทะเบียน” หมายความว่า การจดทะเบียนในทะเบียนเพื่อความสะดวกตามพระราชบัญญัตินี้

(๒) “คู่ชีวิต” หมายความว่า บุคคลสองคนซึ่งเป็นเพศเดียวกันโดยกำเนิดและได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้

(๓) “นายทะเบียน” หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

(๔) “แบบการจดทะเบียน” หมายถึง แบบในการจดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้

(๕) “ศาล” หมายถึง ศาลเยาวชนและครอบครัว

(๖) “รัฐมนตรี” หมายถึง รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวง ระเบียบ หรือประกาศ เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของตน

กฎกระทรวง ระเบียบ หรือประกาศนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด ๑

การจดทะเบียนคู่ชีวิต

มาตรา ๕ การจดทะเบียนคู่ชีวิตตามพระราชบัญญัตินี้จะทำได้ต่อเมื่อบุคคลทั้งสองบรรลุนิติภาวะแล้วตามกฎหมาย และมีสัญชาติไทยหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีสัญชาติไทย

หลักเกณฑ์ และวิธีการการจดทะเบียนให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงซึ่งออกโดยกระทรวงมหาดไทย

ร่างพระราชบัญญัติฯ สำหรับการวิพากษ์ตาม มาตรา ๗๗ แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐

สถานะร่างพระราชบัญญัติฯ แก้ไขล่าสุด ณ วันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

มาตรา ๖ การจดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้ จะทำที่หน่วยงานใดๆ ตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงก็ได้

มาตรา ๗ การจดทะเบียนคู่ชีวิต จะกระทำต่อเมื่อบุคคลทั้งสองฝ่ายยื่นคำร้องขอตามแบบที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด และให้แสดงความยินยอมปรากฏโดยเปิดเผยต่อหน้านายทะเบียน และให้นายทะเบียนบันทึกความยินยอมนั้นไว้ด้วย

เมื่อนายทะเบียนรับจดทะเบียน ผู้ร้องต้องลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญในทะเบียนต่อหน้านายทะเบียน และต่อหน้าพยานสองคน ซึ่งต้องลงลายมือชื่อไว้ในทะเบียนในขณะนั้นด้วย แต่ถ้าผู้ร้องไม่สามารถลงลายมือชื่อได้โดยวิธีใดวิธีหนึ่ง ให้นายทะเบียนหมายเหตุไว้ในทะเบียน

มาตรา ๘ การจดทะเบียนคู่ชีวิตจะกระทำมิได้ ในกรณีดังต่อไปนี้

- (๑) ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นคนวิกลจริตหรือบุคคลที่ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ
- (๒) ถ้าบุคคลทั้งสองฝ่ายเป็นญาติสืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไปหรือลงมาก็ดี เป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาหรือร่วมแต่บิดาหรือมารดาที่ดี ความเป็นญาติดังกล่าวมานี้ให้ถือตามสายโลหิต โดยไม่คำนึงว่าจะเป็นญาติโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่
- (๓) มีคู่สมรส หรือได้จดทะเบียนคู่ชีวิตอยู่ก่อนแล้ว
- (๔) บุคคลทั้งสองฝ่ายมีความสัมพันธ์เป็นผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรม

มาตรา ๙ การจดทะเบียนคู่ชีวิตตามพระราชบัญญัตินี้ในต่างประเทศให้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

ในกรณีที่บุคคลทั้งสองฝ่ายประสงค์จะจดทะเบียนคู่ชีวิตตามกฎหมายไทยให้พนักงานทูตหรือกงสุลไทยเป็นนายทะเบียน

มาตรา ๑๐ บุคคลที่จะเป็นพยานตามพระราชบัญญัตินี้ไม่ได้ คือ

- (๑) บุคคลซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ
- (๒) บุคคลวิกลจริตหรือบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นผู้เสมือนไร้ความสามารถ
- (๓) บุคคลที่หูหนวก เป็นใบ้ หรือจักษุบอดทั้งสองข้าง

มาตรา ๑๑ เมื่อมีการร้องขอให้จดทะเบียนคู่ชีวิต ให้นายทะเบียนรับจดทะเบียนคู่ชีวิตให้การจดทะเบียนคู่ชีวิตนั้น จะขอให้นายทะเบียนไปดำเนินการนอกสำนักทะเบียนรับจดทะเบียนคู่ชีวิตก็ได้ แต่ต้องเสียค่าธรรมเนียมตามอัตราที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

มาตรา ๑๒ ให้ทะเบียนคู่ชีวิตและทะเบียนสิ้นสุดการเป็นคู่ชีวิตเป็นทะเบียนครอบครัว
หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขให้เป็นไปตามประกาศที่รัฐมนตรีกำหนด

หมวด ๒
ความสัมพันธ์ระหว่างคู่ชีวิต

มาตรา ๑๓ คู่ชีวิตต้องอยู่กินด้วยกันฉันคู่ชีวิต ช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกันตามความสามารถ และฐานะของตน

มาตรา ๑๔ ในกรณีที่คู่ชีวิตไม่สามารถอยู่ร่วมกันโดยปกติสุขได้ หรือถ้าการอยู่ร่วมกันจะเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจหรือทำลายความผาสุกอย่างมาก คู่ชีวิตฝ่ายที่ไม่สามารถที่จะอยู่ร่วมกันโดยปกติสุขได้ หรือฝ่ายที่จะต้องรับอันตรายหรือถูกทำลายความผาสุก อาจร้องต่อศาลเพื่อให้มีคำสั่งอนุญาตให้ตนอยู่ต่างหากในระหว่างที่เหตุอันใด ๆ ยังมีอยู่ก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ศาลจะกำหนดจำนวนค่าอุปการะเลี้ยงดูให้ฝ่ายหนึ่งจ่ายให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งตามควรแก่พฤติการณ์ก็ได้

มาตรา ๑๕ ในกรณีที่ศาลสั่งให้คู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ คู่ชีวิตอีกฝ่ายย่อมเป็นผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ แต่เมื่อผู้มีส่วนได้เสียหรืออัยการร้องขอ และถ้ามีเหตุสำคัญศาลจะตั้งผู้อื่นเป็นผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ก็ได้

มาตรา ๑๖ ในกรณีที่คู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นคนวิกลจริต ไม่ว่าจะศาลจะสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือไม่ ถ้าคู่ชีวิตอีกฝ่ายหนึ่งไม่อุปการะเลี้ยงดูฝ่ายที่วิกลจริตตามมาตรา ๑๓ หรือกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใด อันเป็นเหตุให้ฝ่ายที่วิกลจริตตกอยู่ในภาวะอันน่าจะเกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ หรือตกอยู่ในภาวะอันน่าจะเกิดความเสียหายทางทรัพย์สินถึงขนาด บุคคลตามที่ระบุไว้ในมาตรา ๒๘ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือผู้อนุบาลอาจฟ้องคู่ชีวิตอีกฝ่ายหนึ่งเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูให้แก่ฝ่ายที่วิกลจริต หรือขอให้ศาลมีคำสั่งใดๆ เพื่อคุ้มครองฝ่ายที่วิกลจริตนั้นได้

ในกรณีฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูตามวรรคหนึ่ง ถ้ายังมีคำสั่งของศาลว่าคู่ชีวิตซึ่งวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถก็ให้ขอต่อศาลในคดีเดียวกันให้ศาลมีคำสั่งว่า คู่ชีวิตซึ่งวิกลจริตนั้นเป็นคนไร้ความสามารถ โดยขอตั้งตนเองหรือผู้อื่นที่ศาลเห็นสมควรเป็นผู้อนุบาล หรือถ้าได้มีคำสั่งของศาลแสดงว่าคู่ชีวิตซึ่งวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถอยู่แล้ว จะขอให้ถอดถอนผู้อนุบาลคนเดิม และแต่งตั้งผู้อนุบาลคนใหม่ก็ได้

ในการขอให้ศาลมีคำสั่งใดๆ เพื่อคุ้มครองคู่ชีวิตฝ่ายที่วิกลจริตโดยมิได้เรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูด้วยนั้น จะไม่ขอให้ศาลมีคำสั่งให้คู่ชีวิตฝ่ายที่วิกลจริตนั้นเป็นคนไร้ความสามารถ หรือจะไม่ขอเปลี่ยนผู้อนุบาลก็ได้ แต่ถ้าศาลเห็นว่าวิธีการคุ้มครองที่ขอขึ้นนั้นจำเป็นต้องมีผู้อนุบาลหรือเปลี่ยนผู้อนุบาล ให้ศาลมีคำสั่งให้จัดการทำนองเดียวกับที่บัญญัติไว้ในวรรคสอง แล้วจึงมีคำสั่งคุ้มครองตามที่เห็นสมควร

ในระหว่างการพิจารณาคดีตามความมาตรานี้ ถ้ามีคำขอ ศาลอาจกำหนดวิธีการชั่วคราวเกี่ยวกับการอุปการะเลี้ยงดูหรือการคุ้มครองคู่ชีวิตฝ่ายที่วิกลจริตได้ตามที่เห็นสมควร และหากเป็นกรณีฉุกเฉินให้นำบทบัญญัติเรื่องคำขอในเหตุฉุกเฉินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ

หมวด ๓
ทรัพย์สินระหว่างชีวิต

มาตรา ๑๗ ถ้าคู่ชีวิตมิได้ทำสัญญากันไว้ในเรื่องทรัพย์สินเป็นพิเศษก่อนจดทะเบียนคู่ชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างคู่ชีวิตในเรื่องทรัพย์สินนั้น ให้บังคับตามบทบัญญัติในหมวดนี้

ถ้าข้อความใดในสัญญาก่อนจดทะเบียนคู่ชีวิตขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือระบุให้ใช้กฎหมายของประเทศอื่นบังคับเรื่องทรัพย์สินนั้น ข้อความนั้นๆ เป็นโมฆะ

มาตรา ๑๘ สัญญาก่อนจดทะเบียนคู่ชีวิตเป็นโมฆะ ถ้ามิได้จัดแจ้งข้อตกลงกันเป็นสัญญาก่อนจดทะเบียนคู่ชีวิตนั้นไว้ในทะเบียนคู่ชีวิตพร้อมกับการจดทะเบียนคู่ชีวิตหรือมิได้ทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อคู่ชีวิตและพยานอย่างน้อยสองคนแนบท้ายทะเบียนคู่ชีวิต และได้จัดไว้ในทะเบียนคู่ชีวิตพร้อมกับการจดทะเบียนคู่ชีวิตว่าได้มีสัญญานั้นแนบไว้

มาตรา ๑๙ เมื่อจดทะเบียนคู่ชีวิตแล้วจะเปลี่ยนแปลงเพิกถอนสัญญาก่อนจดทะเบียนคู่ชีวิตนั้นไม่ได้ นอกจากจะได้รับอนุญาตจากศาล

เมื่อได้มีคำสั่งของศาลถึงที่สุด ให้เปลี่ยนแปลงเพิกถอนสัญญาก่อนจดทะเบียนคู่ชีวิตแล้ว ให้ศาลแจ้งไปยังนายทะเบียน เพื่อจัดแจ้งไว้ในทะเบียนคู่ชีวิต

ข้อความในสัญญาก่อนจดทะเบียนคู่ชีวิต ไม่มีผลกระทบกระเทือนถึงสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต ไม่ว่าจะได้เปลี่ยนแปลงเพิกถอนโดยคำสั่งของศาลหรือไม่ก็ตาม

มาตรา ๒๐ สัญญาที่เกี่ยวกับทรัพย์สินใดที่คู่ชีวิตได้ทำไว้ต่อกัน ในระหว่างเป็นคู่ชีวิตกันนั้น ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะบอกล้างเสียในเวลาใดที่เป็นคู่ชีวิตกันอยู่หรือภายในกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันที่ขาดจากการเป็นคู่ชีวิตกันก็ได้ แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต

มาตรา ๒๑ ทรัพย์สินคู่ชีวิต นอกจากที่ได้แยกไว้เป็นสินส่วนตัวย่อมเป็นทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิต

สินส่วนตัวได้แก่ทรัพย์สิน

- (๑) ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอยู่ก่อนจดทะเบียนคู่ชีวิต
- (๒) ที่เป็นเครื่องใช้สอยส่วนตัว เครื่องแต่งกาย หรือเครื่องประดับกายตามควรแก่ฐานะ หรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ หรือวิชาชีพของคู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
- (๓) ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มาภายหลังจดทะเบียนคู่ชีวิต โดยการรับมรดกหรือโดยการให้โดยเสน่หา

สินส่วนตัวตามวรรคก่อนหน้านี้อันได้แลกเปลี่ยนเป็นทรัพย์สินอื่นก็ดี ชื่อทรัพย์สินอื่นมากก็ดี หรือขายได้มาเป็นเงินมากก็ดี ทรัพย์สินอื่นหรือเงินที่ได้มานั้นเป็นสินส่วนตัว

สินส่วนตัวที่ถูกทำลายไปทั้งหมดหรือแต่บางส่วน แต่ได้ทรัพย์สินอื่นหรือเงินมาทดแทน ทรัพย์สินอื่นหรือเงินที่ได้มานั้นเป็นสินส่วนตัว

สินส่วนตัวของคู่ชีวิตฝ่ายใด ฝ่ายนั้นเป็นผู้จัดการ

มาตรา ๒๒ ทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตได้แก่ทรัพย์สิน

- (๑) ที่คู่ชีวิตได้มาภายหลังจดทะเบียนคู่ชีวิต
  - (๒) ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มาภายหลังจดทะเบียนคู่ชีวิตโดยพินัยกรรมหรือโดยการให้เป็นหนังสือเมื่อพินัยกรรมหรือหนังสือยกให้ระบุว่าทรัพย์สินคู่ชีวิต
  - (๓) ที่เป็นดอกผลของสินส่วนตัว
- ถ้ากรณีเป็นที่สงสัยว่าทรัพย์สินอย่างหนึ่งเป็นทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตหรือไม่ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิต
- ทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตใดเป็นจำพวกที่ระบุไว้ในมาตรา ๔๕๖ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือที่มีเอกสารเป็นสำคัญ คู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะร้องขอให้ลงชื่อตนเป็นเจ้าของร่วมกันในเอกสารนั้นก็ได้

มาตรา ๒๓ คู่ชีวิตต้องจัดการทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตร่วมกันหรือได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่งในกรณีดังต่อไปนี้

- (๑) ขาย แลกเปลี่ยน ขายฝาก ให้เช่าซื้อ จำนอง ปลดจำนอง หรือโอนสิทธิจำนองซึ่งอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ที่อาจจำนองได้
  - (๒) ก่อตั้งหรือกระทำให้สิ้นสุดลงทั้งหมดหรือบางส่วนซึ่งภาระจำยอม สิทธิอาศัย สิทธิเหนือพื้นดิน สิทธิเก็บกิน หรือภาระติดพันในอสังหาริมทรัพย์
  - (๓) ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์เกินสามปี
  - (๔) ให้กู้ยืมเงิน
  - (๕) ให้โดยเสนาหา เว้นแต่การให้ที่พอควรแก่ฐานะานุรูปของครอบครัวเพื่อการกุศล เพื่อการสังคม หรือตามหน้าที่ธรรมจรรยา
  - (๖) ประนีประนอมยอมความ
  - (๗) มอบข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการวินิจฉัย
  - (๘) นำทรัพย์สินไปประกันหรือหลักประกันต่อเจ้าพนักงานหรือศาล
- การจัดการทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตนอกจากกรณีที่บัญญัติไว้ในวรรคหนึ่ง คู่ชีวิตแต่ละฝ่ายจัดการได้โดยมิต้องได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่ง

มาตรา ๒๔ คู่ชีวิตแต่ละฝ่ายจะจัดการทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตให้แตกต่างไปจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๓ ทั้งหมดหรือบางส่วนได้ก็ต่อเมื่อได้มีการทำสัญญาก่อนจดทะเบียนคู่ชีวิตไว้ตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๗ และมาตรา ๑๘ ในกรณีดังกล่าวนี้ การจัดการทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตให้เป็นไปตามที่ระบุไว้ในสัญญาก่อนจดทะเบียนคู่ชีวิต

ในกรณีที่สัญญาก่อนจดทะเบียนคู่ชีวิตระบุการจัดการทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตไว้แต่เพียงบางส่วน ของมาตรา ๒๓ การจัดการทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตนอกจากที่ระบุไว้ในสัญญาก่อนจดทะเบียนคู่ชีวิตให้เป็นไปตามมาตรา ๒๓

มาตรา ๒๕ คู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีสิทธิฟ้อง ต่อสู้ หรือดำเนินคดีเกี่ยวกับการสงวน บำรุงรักษา ทรัพย์สินคู่ชีวิต หรือเพื่อประโยชน์แก่ทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิต หนึ่งอันเกิดแต่การฟ้อง ต่อสู้ หรือดำเนินคดี ดังกล่าว ให้ถือว่าเป็นหน้าที่คู่ชีวิตเป็นลูกหนี้ร่วมกัน

มาตรา ๒๖ เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องให้ความยินยอมหรือลงชื่อกับอีกฝ่ายหนึ่งในเรื่องจัดการทรัพย์สินแต่ฝ่ายนั้นไม่ให้ความยินยอม หรือไม่ยอมลงชื่อโดยปราศจากเหตุผล หรือไม่อยู่ในสภาพที่อาจให้ความยินยอมได้ อีกฝ่ายหนึ่งอาจร้องขอต่อศาลให้ส่งอนุญาตแทนได้

มาตรา ๒๗ การใดที่คู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกระทำซึ่งต้องรับความยินยอมร่วมกัน และถ้าการนั้นมีกฎหมายบัญญัติให้ทำเป็นหนังสือหรือให้จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ความยินยอมนั้นต้องทำเป็นหนังสือ

มาตรา ๒๘ การจัดการทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตซึ่งต้องจัดการร่วมกันหรือต้องได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่งตามมาตรา ๒๖ ถ้าคู่ชีวิตฝ่ายหนึ่งได้ทำนิติกรรมไปแต่เพียงฝ่ายเดียวหรือโดยปราศจากความยินยอมของคู่ชีวิตอีกฝ่ายหนึ่ง คู่ชีวิตอีกฝ่ายหนึ่งอาจฟ้องให้ศาลเพิกถอนนิติกรรมนั้นได้ เว้นแต่คู่ชีวิตอีกฝ่ายหนึ่งได้ให้สัตยาบันแก่นิติกรรมนั้นแล้ว หรือในขณะที่ทำนิติกรรมนั้นบุคคลภายนอกได้กระทำโดยสุจริต และเสียค่าตอบแทน

การฟ้องให้ศาลเพิกถอนนิติกรรมตามวรรคหนึ่ง ห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นหนึ่งปี นับแต่วันที่ได้รู้เหตุอันเป็นมูลให้เพิกถอน หรือเมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันที่ได้ทำนิติกรรมนั้น

มาตรา ๒๙ คู่ชีวิตไม่มีอำนาจทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตที่เกินกว่าส่วนของตนให้แก่บุคคลอื่นได้

มาตรา ๓๐ ในกรณีที่คู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอำนาจจัดการทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตแต่ฝ่ายเดียว คู่ชีวิตอีกฝ่ายหนึ่งก็ยังมีอำนาจจัดการบ้านเรือนและจัดหาสิ่งจำเป็นสำหรับครอบครัวตามสมควรแก่สภาพได้ ค่าใช้จ่ายในการนี้ย่อมผูกพันทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตและสินส่วนตัวของทั้งสองฝ่าย

ถ้าคู่ชีวิตฝ่ายใด จัดการบ้านเรือนหรือจัดหาสิ่งจำเป็นสำหรับครอบครัวเป็นที่เสียหายถึงขนาดอีกฝ่ายหนึ่งอาจร้องขอให้ศาลสั่งห้ามหรือจำกัดอำนาจนี้เสียได้

มาตรา ๓๑ ในกรณีที่คู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอำนาจจัดการทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตแต่ฝ่ายเดียว ถ้าคู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะกระทำหรือกำลังกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งในการจัดการทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิต อันพึงเห็นได้ว่าจะเกิดความเสียหายถึงขนาด อีกฝ่ายหนึ่งอาจร้องขอให้ศาลสั่งห้ามมิให้กระทำการนั้นได้

มาตรา ๓๒ ถ้าคู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งซึ่งมีอำนาจจัดการทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิต

(๑) จัดการทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตเป็นที่เสียหายถึงขนาด

(๒) ไม่อุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่ง

(๓) มีหนี้สินล้นพ้นตัว หรือทำหนี้เกินกึ่งหนึ่งของทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิต

(๔) ชัดขวางการจัดการทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตของอีกฝ่ายหนึ่งโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

(๕) มีพฤติการณ์ปรากฏว่าจะทำความเสียหายให้แก่ทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิต

อีกฝ่ายหนึ่งอาจร้องขอให้ศาลส่งอนุญาตให้ตนเป็นผู้จัดการทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตแต่ผู้เดียว หรือสั่งให้แยกทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตได้

ในกรณีตามวรรคหนึ่ง ถ้ามีคำขอ ศาลอาจกำหนดวิธีคุ้มครองชั่วคราวเพื่อจัดการทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตได้ตามที่เห็นสมควร และหากเป็นกรณีฉุกเฉินให้นำบทบัญญัติเรื่องคำขอในเหตุฉุกเฉินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ

มาตรา ๓๓ ในกรณีที่ศาลได้มีคำสั่งห้ามหรือจำกัดอำนาจในการจัดการทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตของคู่ชีวิตฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ตามมาตรา ๓๐ มาตรา ๓๑ หรือมาตรา ๓๒ ถ้าต่อมาเหตุแห่งการนั้นหรือพฤติการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป คู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจร้องขอต่อศาลให้ยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งที่ห้ามหรือจำกัดอำนาจจัดการทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตนั้นได้ ในการนี้ศาลจะมีคำสั่งใด ๆ ตามที่เห็นสมควรก็ได้

มาตรา ๓๔ คู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจร้องขอต่อศาลให้ตนเป็นผู้จัดการทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตโดยเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งหรือเข้าร่วมจัดการในการนั้นได้ ถ้าการทำเช่นนั้นจะเป็นประโยชน์ยิ่งกว่า

มาตรา ๓๕ ในระหว่างที่เป็นคู่ชีวิตกัน ฝ่ายใดจะยึดหรืออายัดทรัพย์สินของอีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้ เว้นแต่เป็นการยึดหรืออายัดทรัพย์สินในคดีที่ฟ้องร้องเพื่อการปฏิบัติหน้าที่หรือรักษาสีทธิระหว่างคู่ชีวิตตามที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะในกฎหมายนี้ หรือที่กฎหมายนี้บัญญัติไว้โดยเฉพาะให้คู่ชีวิตฟ้องร้องกันเองได้ หรือเป็นการยึดหรืออายัดทรัพย์สินสำหรับค่าอุปการะเลี้ยงดูและค่าฤชาธรรมเนียมที่ยังมิได้ชำระตามคำพิพากษาของศาล

มาตรา ๓๖ ถ้าคู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องรับผิดชอบส่วนตัวเพื่อชำระหนี้ที่ก่อไว้ก่อน หรือภายหลังจดทะเบียนคู่ชีวิต ให้ชำระหนี้ด้วยสินส่วนตัวของฝ่ายนั้นก่อน เมื่อไม่พอจึงให้ชำระด้วยทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตที่เป็นส่วนของฝ่ายนั้น

มาตรา ๓๗ ถ้าคู่ชีวิตเป็นลูกหนี้ร่วมกัน ให้ชำระหนี้จากทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตและสินส่วนตัวของทั้งสองฝ่าย

มาตรา ๓๘ หนี้ที่คู่ชีวิตเป็นลูกหนี้ร่วมกันนั้นให้รวมถึงหนี้ที่คู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก่อให้เกิดขึ้นภายหลังจดทะเบียนคู่ชีวิตดังต่อไปนี้

- (๑) หนี้เกี่ยวกับการจัดการบ้านเรือนและจัดหาสิ่งจำเป็นสำหรับครอบครัว การอุปการะเลี้ยงดูตลอดถึงการรักษาพยาบาลบุคคลในครอบครัวตามสมควรแก่สุขภาพ
- (๒) หนี้ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิต
- (๓) หนี้ที่เกิดขึ้นเนื่องจากการงานซึ่งคู่ชีวิตทำด้วยกัน
- (๔) หนี้ที่คู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก่อขึ้นเพื่อประโยชน์ตนฝ่ายเดียวแต่อีกฝ่ายหนึ่งได้ให้สัตยาบัน

มาตรา ๓๙ ถ้าคู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องคำพิพากษาให้ล้มละลาย ทรัพย์สินคู่ชีวิตย่อมแยกจากกันโดยอำนาจกฎหมายนับแต่วันที่ศาลพิพากษาให้ล้มละลายนั้น

มาตรา ๔๐ คู่ชีวิตซึ่งเป็นผู้อุปการะของคู่ชีวิตอีกฝ่ายหนึ่งที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถมีอำนาจจัดการสินส่วนตัวของคู่ชีวิตอีกฝ่ายหนึ่งและมีอำนาจจัดการทรัพย์สินร่วมกันระหว่างคู่ชีวิตแต่ผู้เดียว แต่การจัดการสินส่วนตัวและทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตตามกรณีทีระบุไว้ในมาตรา ๒๓ วรรคหนึ่ง คู่ชีวิตนั้นจะจัดการไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล

ในกรณีที่ศาลสั่งให้คู่ชีวิตฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเป็นคนไร้ความสามารถและศาลเห็นไม่สมควรให้คู่ชีวิตอีกฝ่ายเป็นผู้อุปการะ และตั้งบิดาหรือมารดาหรือบุคคลภายนอกเป็นผู้อุปการะ ในกรณีเช่นว่านี้ ให้ผู้อุปการะ

เป็นผู้จัดการทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตร่วมกันกับคู่ชีวิตอีกฝ่ายหนึ่ง เว้นแต่ถ้ามีเหตุสำคัญอันจะเกิดความเสียหายแก่คนไร้ความสามารถ ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่นก็ได้

อย่างไรก็ตาม เมื่อมีกรณีดังกล่าวตามวรรคสอง คู่ชีวิตอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิร้องขอต่อศาลให้สั่งแยกทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตได้

มาตรา ๔๑ เมื่อได้แยกทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตตามมาตรา ๓๒ มาตรา ๓๙ หรือมาตรา ๔๐ วรรคสามแล้ว ให้ส่วนที่แยกออกตกเป็นสินส่วนตัวของคู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และบรรดาทรัพย์สินที่ฝ่ายใดได้มาในภายหลัง ไม่ให้ถือเป็นทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตแต่ให้เป็นสินส่วนตัวของฝ่ายนั้น และทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตที่คู่ชีวิตได้มาโดยพินัยกรรมหรือโดยการให้เป็นหนังสือตามมาตรา ๒๒ (๒) ในภายหลัง ให้ตกเป็นสินส่วนตัวของคู่ชีวิตแต่ละฝ่าย ฝ่ายละครึ่ง

ดอกผลของสินส่วนตัวที่ได้มาหลังจากที่ได้แยกทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตแล้วให้เป็นสินส่วนตัว

มาตรา ๔๒ ในกรณีที่มีการแยกทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตโดยคำสั่งศาล การยกเลิกการแยกทรัพย์สินใดคู่ชีวิตให้กระทำได้เมื่อคู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอต่อศาล และศาลได้มีคำสั่งให้ยกเลิก แต่ถ้าคู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งคัดค้านศาลจะสั่งยกเลิกการแยกทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตได้ต่อเมื่อเหตุแห่งการแยกทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตได้สิ้นสุดลงแล้ว

เมื่อมีการยกเลิกการแยกทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตตามวรรคหนึ่ง หรือการแยกทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตสิ้นสุดลง เพราะคู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลาย ให้ทรัพย์สินที่เป็นสินส่วนตัวอยู่ในวันที่ศาลมีคำสั่งหรือในวันที่พ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลาย ยังคงเป็นสินส่วนตัวต่อไปตามเดิม

มาตรา ๔๓ เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดตามความในมาตรา ๓๐ วรรคสอง มาตรา ๓๑ มาตรา ๓๒ มาตรา ๓๓ หรือมาตรา ๓๔ อันเป็นคุณแก่ผู้ร้องขอ หรือตามมาตรา ๓๙ มาตรา ๔๐ หรือมาตรา ๔๒ หรือเมื่อคู่ชีวิตฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดพ้นจากการเป็นบุคคลล้มละลาย ให้ศาลแจ้งไปยังนายทะเบียนเพื่อจดแจ้งไว้ในทะเบียนคู่ชีวิต

มาตรา ๔๔ ในกรณีไม่มีทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตแล้ว คู่ชีวิตแต่ละฝ่ายต้องช่วยกันออกค่าใช้จ่ายสำหรับการบ้านการเรือนตามส่วนมากและน้อยแห่งสินส่วนตัวของตน

หมวด ๔

ความเป็นโมฆะของการจดทะเบียนคู่ชีวิต

มาตรา ๔๕ การจดทะเบียนคู่ชีวิตจะเป็นโมฆะก็แต่เฉพาะที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้

มาตรา ๔๖ การจดทะเบียนคู่ชีวิตที่ฝ่าฝืน มาตรา ๗ และมาตรา ๘ ให้เป็นโมฆะ

มาตรา ๔๗ คำพิพากษาของศาลเท่านั้นที่จะแสดงว่าการจดทะเบียนคู่ชีวิตเป็นโมฆะ

การจดทะเบียนคู่ชีวิตที่เป็นโมฆะเพราะฝ่าฝืน มาตรา ๘ (๓) บุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียคนใดคนหนึ่งจะกล่าวอ้างขึ้น หรือจะร้องขอให้ศาลพิพากษาว่าการจดทะเบียนคู่ชีวิตเป็นโมฆะก็ได้

ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าการจดทะเบียนคู่ชีวิตใดเป็นโมฆะให้ศาลแจ้งไปยัง นายทะเบียน เพื่อบันทึกความเป็นโมฆะไว้ในทะเบียนคู่ชีวิต

มาตรา ๔๘ การจดทะเบียนคู่ชีวิตที่เป็นโมฆะ ไม่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่ชีวิต

ในกรณีที่การจดทะเบียนคู่ชีวิตเป็นโมฆะ ทรัพย์สินที่ฝ่ายใดมีหรือได้มาไม่ว่าก่อน หรือหลัง การจดทะเบียนคู่ชีวิตรวมทั้งดอกผลคงเป็นของฝ่ายนั้น ส่วนบรรดาทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ร่วมกันให้แบ่ง คนละครึ่ง เว้นแต่ศาลจะเห็นสมควรสั่งเป็นประการอื่น เมื่อได้พิเคราะห์ถึงภาระในครอบครัว ภาระในการหาเลี้ยงชีพ และฐานะของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย ตลอดจนพฤติการณ์อื่นที่พึงปวงแล้ว

มาตรา ๔๙ การจดทะเบียนคู่ชีวิตที่เป็นโมฆะเพราะฝ่าฝืนมาตรา ๗ หรือมาตรา ๘ (๑) (๒) (๔) ไม่ทำให้คู่ชีวิตฝ่ายที่สุจริตเสื่อมสิทธิที่ได้มาเพราะการจดทะเบียนคู่ชีวิตก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้เป็นโมฆะ

การจดทะเบียนคู่ชีวิตที่เป็นโมฆะเพราะฝ่าฝืน มาตรา ๘ (๓) ไม่ทำให้คู่ชีวิตฝ่ายที่จดทะเบียน คู่ชีวิตโดยสุจริตเสื่อมสิทธิที่ได้มา เพราะการจดทะเบียนคู่ชีวิตก่อนที่คู่ชีวิตนั้นรู้ถึงเหตุที่ทำให้การจดทะเบียน คู่ชีวิตเป็นโมฆะ แต่การจดทะเบียนคู่ชีวิตที่เป็นโมฆะดังกล่าว ไม่ทำให้คู่ชีวิตเกิดสิทธิรับมรดกในฐานะทายาท โดยธรรมของคู่ชีวิตอีกฝ่ายหนึ่ง

การจดทะเบียนคู่ชีวิตที่เป็นโมฆะเพราะฝ่าฝืน มาตรา ๗ หรือมาตรา ๘ (๑) (๒) (๔) ถ้าคู่ชีวิต ฝ่ายใดได้จดทะเบียนคู่ชีวิตโดยสุจริตฝ่ายนั้นมีสิทธิเรียกค่าทดแทนได้ และถ้าการจดทะเบียนคู่ชีวิตที่เป็นโมฆะ นั้นทำให้ฝ่ายที่ได้จดทะเบียนคู่ชีวิตโดยสุจริตต้องยากจนลง เพราะไม่มีรายได้พอจากทรัพย์สิน หรือจากการงาน ที่เคยทำอยู่ก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด หรือก่อนที่จะได้รู้ว่าการของตนเป็นโมฆะ แล้วแต่กรณี ฝ่ายนั้นมีสิทธิ เรียกค่าเลี้ยงชีพได้ด้วย สิทธิเรียกค่าเลี้ยงชีพในกรณีนี้ให้นำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๕๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๑๕๒๘ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

สิทธิเรียกร้องค่าทดแทน หรือค่าเลี้ยงชีพตามวรรคสาม มีกำหนดอายุความสองปี นับแต่วันที่คำพิพากษา ถึงที่สุด สำหรับกรณีการจดทะเบียนคู่ชีวิตเป็นโมฆะ เพราะฝ่าฝืน มาตรา ๗ หรือมาตรา ๘ (๑) (๒) (๔) หรือนับแต่ วันที่รู้ถึงเหตุที่ทำให้การจดทะเบียนคู่ชีวิตเป็นโมฆะ สำหรับกรณีการจดทะเบียนคู่ชีวิตเป็นโมฆะ เพราะฝ่าฝืนมาตรา ๘ (๓)

มาตรา ๕๐ การจดทะเบียนคู่ชีวิตที่เป็นโมฆะไม่กระทบถึงสิทธิของบุคคลภายนอกผู้กระทำการ โดยสุจริตซึ่งได้มาก่อนมีการบันทึกความเป็นโมฆะไว้ในทะเบียนคู่ชีวิตตามมาตรา ๔๗

หมวด ๕ การสิ้นสุดการเป็นคู่ชีวิต

มาตรา ๕๑ การเป็นคู่ชีวิตย่อมสิ้นสุดลงด้วยความตาย การสมัครใจเลิกการเป็นคู่ชีวิต ศาลพิพากษาให้เพิกถอน หรือศาลพิพากษาเลิกการเป็นคู่ชีวิต

มาตรา ๕๒ เมื่อได้จดทะเบียนคู่ชีวิตตามกฎหมายนี้ การสมัครใจเลิกกันจากการเป็นคู่ชีวิต จะสมบูรณ์ต่อเมื่อคู่ชีวิตได้จดทะเบียนเลิกจากการเป็นคู่ชีวิตนั้นแล้ว โดยต้องทำเป็นหนังสือและมีพยานลงชื่อ อย่างน้อยสองคนต่อหน้านายทะเบียน

มาตรา ๕๓ เหตุที่จะขอให้ศาลพิพากษาเพิกถอนการจดทะเบียนคู่ชีวิต มีดังต่อไปนี้

(๑) การฝ่าฝืนเงื่อนไขการจดทะเบียนคู่ชีวิต ตามหมวด ๑ แห่งพระราชบัญญัตินี้

(๒) การจดทะเบียนคู่ชีวิตที่ได้กระทำโดยสำคัญผิด ถูกกลั่นแกล้ง หรือถูกข่มขู่ และให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๐๕ ถึง มาตรา ๑๕๐๘ และให้นำบทบัญญัติว่าด้วยผลของการเพิกถอนการจดทะเบียนคู่ชีวิตตามมาตรา ๑๕๑๑ ถึง ๑๕๑๓ มาบังคับใช้โดยอนุโลม

มาตรา ๕๔ เหตุฟ้องเลิกการเป็นคู่ชีวิต มีดังต่อไปนี้

(๑) คู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องผู้อื่นฉันทมิถิยาหรือสามีหรือคู่ชีวิต เป็นคู่หรือมีชู้ หรือร่วมประเวณีกับผู้อื่นเป็นอาชิตน อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องให้เลิกการเป็นคู่ชีวิตได้

(๒) คู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งประพฤติชั่ว ไม่ว่าความประพฤติชั่วนั้นจะเป็นความผิดอาญาหรือไม่ ถ้าเป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่ง

(ก) ได้รับความอับอายขายหน้าอย่างร้ายแรง หรือ

(ข) ได้รับความดูถูกเกลียดชังเพราะเหตุที่คงเป็นคู่ชีวิตของฝ่ายที่ประพฤติชั่วอยู่ต่อไป หรือ

(ค) ได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อนเกินควร ในเมื่อเอาสภาพฐานะ และความเป็นอยู่ร่วมกันฉันทมิถิตมาค่านึงประกอบ อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องให้เลิกการเป็นคู่ชีวิตได้

(๓) คู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทำร้าย หรือทรมาณร่างกายหรือจิตใจ หรือหมิ่นประมาท หรือเหยียดหยาม อีกฝ่ายหนึ่งหรือบุพการีของอีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้ ถ้าเป็นการร้ายแรง อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องให้เลิกการเป็นคู่ชีวิตได้

(๔) คู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจงใจละทิ้งร้างอีกฝ่ายหนึ่งไปเกินหนึ่งปี อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องให้เลิกการเป็นคู่ชีวิตได้

(๕) คู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก และได้ถูกจำคุกเกินหนึ่งปีในความผิดที่อีกฝ่ายหนึ่งมิได้มีส่วนก่อให้เกิดการกระทำความผิด หรือยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิดนั้นด้วย และการเป็นคู่ชีวิตกันต่อไปจะเป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่งได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อนเกินควร อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องให้เลิกการเป็นคู่ชีวิตได้

(๖) คู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสมัคใจแยกกันอยู่เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันทมิถิตได้ โดยปกติสุขตลอดมาเกินสามปี หรือแยกกันอยู่ตามคำสั่งของศาลเป็นเวลาเกินสามปี ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฟ้องให้เลิกการเป็นคู่ชีวิตได้

(๗) คู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ หรือไปจากภูมิลำเนา หรือถิ่นที่อยู่เป็นเวลาเกินสามปี โดยไม่มีใครทราบแน่ชัดว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องให้เลิกการเป็นคู่ชีวิตได้

(๘) คู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ให้ความช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่งตามสมควร หรือทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการคู่ชีวิตกันอย่างร้ายแรง ทั้งนี้ ถ้าการกระทำนั้นถึงขนาดที่อีกฝ่ายหนึ่งเดือดร้อนเกินควร ในเมื่อเอาสภาพ ฐานะ และความเป็นอยู่ร่วมกันฉันทมิถิตมาค่านึงประกอบ อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องให้เลิกการเป็นคู่ชีวิตได้

(๙) คู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งวิกลจริตตลอดมาเกินสามปี และความวิกลจริตนั้นมีลักษณะยากจะหายได้ กับทั้งความวิกลจริตถึงขนาดที่จะทนอยู่ร่วมกันฉันทมิถิตต่อไปไม่ได้ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องให้เลิกการเป็นคู่ชีวิตได้

(๑๐) คู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดทนต์บนที่ทำให้ไว้เป็นหนังสือในเรื่องความประพฤติ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องให้เลิกการเป็นคู่ชีวิตได้

(๑๑) คู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นโรคติดต่ออย่างร้ายแรงอันอาจเป็นภัยแก่อีกฝ่ายหนึ่งและโรคมีลักษณะเรื้อรังไม่มีทางที่จะหายได้ อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องให้เลิกการเป็นคู่ชีวิตได้

(๑๒) คู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีสภาพร่างกายทำให้คู่ชีวิตฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดนั้น ไม่อาจทำให้ใช้ชีวิต ฉันทคูชีวิตได้ตลอดกาล อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องให้เลิกการเป็นคู่ชีวิตได้

มาตรา ๕๕ เมื่อศาลพิพากษาให้เลิกคู่ชีวิตกันเพราะเหตุตามมาตรา ๕๔ (๑) คู่ชีวิตมีสิทธิ ได้รับค่าทดแทนจากคู่ชีวิตและจากผู้ซึ่งได้รับการอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่อง หรือผู้ซึ่งเป็นเหตุแห่งการเลิก คู่ชีวิตนั้น

มาตรา ๕๖ สิทธิฟ้องร้องโดยอาศัยเหตุในมาตรา ๕๔ (๑) (๒) (๓) หรือ (๘) หรือมาตรา ๕๕ ย่อมระงับไปเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้กล่าวอ้างรู้หรือควรรู้ความจริงซึ่งตนอาจยกขึ้นกล่าวอ้าง เหตุอัน จะยกขึ้นฟ้องเลิกคู่ชีวิตไม่ได้แล้วนั้นอาจนำสืบสนับสนุนคดีฟ้องเลิกคู่ชีวิตซึ่งอาศัยเหตุอย่างอื่น

มาตรา ๕๗ เหตุฟ้องเลิกการเป็นคู่ชีวิตตามมาตรา ๕๔ (๑) และ (๒) ถ้าคู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แล้วแต่กรณี ได้ยินยอมหรือรู้เห็นเป็นใจในการกระทำที่เป็นเหตุเลิกการเป็นคู่ชีวิตนั้น ฝ่ายที่ยินยอมหรือรู้เห็น เป็นใจนั้นจะยกเป็นเหตุฟ้องเลิกการเป็นคู่ชีวิต

เหตุฟ้องเลิกการเป็นคู่ชีวิตตาม มาตรา ๕๔ (๑๒) ถ้าเกิดเพราะการกระทำของอีก ฝ่ายหนึ่ง อีกฝ่ายหนึ่งนั้นจะยกเป็นเหตุฟ้องเลิกการเป็นคู่ชีวิตไม่ได้

ในกรณีฟ้องเลิกการเป็นคู่ชีวิตโดยอาศัยเหตุแห่งการผิดทัณฑ์บนตาม มาตรา ๕๔ (๑๐) นั้น ถ้าศาลเห็นว่าความประพฤติของคู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอันเป็นเหตุให้ทำทัณฑ์บน เป็นเหตุเล็กน้อยหรือไม่สำคัญ เกี่ยวแก่การอยู่ร่วมกันฉันทคูชีวิตโดยปกติสุข ศาลจะไม่พิพากษาให้เลิกการเป็นคู่ชีวิตก็ได้

มาตรา ๕๘ สิทธิฟ้องเลิกการเป็นคู่ชีวิตย่อมหมดไปเมื่อฝ่ายที่มีสิทธิฟ้องเลิกการเป็นคู่ชีวิตได้ กระทำการอันแสดงให้เห็นว่าได้ให้อภัยในการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็น เหตุให้เกิดสิทธิฟ้องเลิกการเป็นคู่ชีวิต นั้นแล้ว

มาตรา ๕๙ ในกรณีที่คู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นคนวิกลจริตและมีเหตุเลิกการเป็นคู่ชีวิต เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเหตุนั้นจะได้เกิดขึ้นก่อนหรือภายหลังการเป็นคนวิกลจริต ให้บุคคลซึ่งอาจร้องขอต่อศาลให้สั่งให้ บุคคลวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถตาม มาตรา ๑๕ มีอำนาจฟ้องคู่ชีวิตอีกฝ่ายหนึ่งขอให้ศาลพิพากษาให้ เลิกการเป็นคู่ชีวิตขาดจากกันและแบ่งทรัพย์สินได้ ในกรณีเช่นว่านี้ ถ้ายังมีได้มีคำสั่งของศาล แสดงว่าคู่ชีวิต ซึ่งวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถ ก็ให้บุคคลดังกล่าวร้องขอ ต่อศาลในคดีเดียวกันนั้นให้ศาลมีคำสั่งว่าคู่ชีวิต ซึ่งวิกลจริตนั้นเป็นคนไร้ความสามารถ

เมื่อบุคคลดังกล่าวเห็นสมควรจะร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งตาม มาตรา ๖๐ หรือ ร้องขอต่อศาล ให้มีคำสั่งชั่วคราวระหว่างการพิจารณาตาม มาตรา ๑๕๓๐ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ด้วยก็ได้

ในกรณีที่คู่ชีวิตซึ่งถูกอ้างว่าเป็นคนวิกลจริต ยังไม่ได้ถูกสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ หากศาล เห็นว่าคู่ชีวิตนั้นยังไม่เป็นคนสมควรสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถก็ให้ยกฟ้องคดีนั้นเสีย ถ้าเห็นว่าเป็น บุคคลที่ควรสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ แต่ยังไม่สมควรจะให้มีการเลิกการเป็นคู่ชีวิต ก็ให้ศาลสั่งให้คู่ชีวิตนั้น เป็นคนไร้ความสามารถโดยจะไม่สั่งเรื่องผู้อนุบาลหรือจะตั้งผู้อื่นเป็นผู้อนุบาลตามมาตรา ๑๕ ก็ได้ คงพิพากษา ยกแต่เฉพาะข้อเลิกการเป็นคู่ชีวิต ในกรณีเช่นนี้ศาลจะสั่งกำหนดค่าเลี้ยงชีพด้วยก็ได้ ในกรณีที่ศาลเห็นว่า คู่ชีวิตนั้นวิกลจริตอันควรสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ และทั้งมีเหตุควรให้เลิกการเป็นคู่ชีวิตด้วย ก็ให้ศาลสั่งในคำพิพากษาให้คู่ชีวิตนั้นเป็นคนไร้ความสามารถ ตั้งผู้อนุบาลและให้เลิกการเป็นคู่ชีวิต

ในกรณีนี้ ถ้าศาลเห็นว่าเหตุเลิกการเป็นคู่ชีวิตที่ยกขึ้นอ้างในการฟ้องร้องนั้นไม่เหมาะสมแก่สภาพของคู่สมรส ซึ่งเป็นคนไร้ความสามารถที่จะหย่าจากคู่ชีวิตอีกฝ่ายหนึ่งก็ดี ตามพฤติการณ์ไม่สมควรที่จะให้มีการเลิกการเป็นคู่ชีวิตขาดจากกันก็ดี ศาลจะพิพากษาไม่ให้เลิกการเป็นคู่ชีวิตก็ได้

มาตรา ๖๐ ในคดีฟ้องให้เลิกการเป็นคู่ชีวิต ถ้าเหตุแห่งการเลิกการเป็นคู่ชีวิตเป็นความผิดของคู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแต่ฝ่ายเดียว และการเลิกการเป็นคู่ชีวิตนั้นจะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งยากจนลงเพราะไม่มีรายได้พอจากรัพย์สิน หรือจากการงานตามที่เคยทำอยู่ระหว่างการเป็นคู่ชีวิต อีกฝ่ายหนึ่งนั้นจะขอให้ฝ่ายหนึ่งที่ต้องรับผิดชอบจ่ายค่าเลี้ยงชีพให้ได้ ค่าเลี้ยงชีพนี้ศาลอาจให้เพียงใดหรือไม่ให้ก็ได้ โดยคำนึงถึงความสามารถของผู้ให้และฐานะของผู้รับและให้นำบทบัญญัติ มาตรา ๑๕๙๘/๓๙ มาตรา ๑๕๙๘/๔๐ และ มาตรา ๑๕๙๘/๔๑ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับโดยอนุโลม

สิทธิเรียกร้องค่าเลี้ยงชีพเป็นอันสิ้นสุด ถ้ามิได้ฟ้องหรือฟ้องแย้งในคดีฟ้องให้เลิกการเป็นคู่ชีวิตนั้น

มาตรา ๖๑ ในกรณีการจดทะเบียนคู่ชีวิตตามกฎหมายนั้น การเลิกการเป็นคู่ชีวิตโดยความยินยอมของคู่ชีวิตทั้งสองฝ่าย มีผลนับแต่เวลาจดทะเบียนคู่ชีวิตเป็นต้นไป การเลิกการเป็นคู่ชีวิตโดยคำพิพากษามีผลแต่เวลาที่คำพิพากษาถึงที่สุด แต่จะอ้างเป็นเหตุเสื่อมสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริตไม่ได้ เว้นแต่จะได้จดทะเบียนเลิกการเป็นคู่ชีวิตนั้นแล้ว

มาตรา ๖๒ การจดทะเบียนคู่ชีวิตที่ฝ่าฝืน มาตรา ๕ มาตรา ๗ และ มาตรา ๘ แห่งพระราชบัญญัตินี้ไม่เป็นเหตุให้บุคคลที่จดทะเบียนคู่ชีวิตโดยสุจริตเสื่อมเสียสิทธิที่ได้มาเพราะการจดทะเบียนคู่ชีวิตก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้เพิกถอนการจดทะเบียนคู่ชีวิต แต่การจดทะเบียนคู่ชีวิตที่ฝ่าฝืน มาตรา ๘ ไม่ทำให้คู่ชีวิตเกิดสิทธิรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมของคู่ชีวิตอีกฝ่ายหนึ่ง

มาตรา ๖๓ เมื่อสมัครใจเลิกกันโดยการจดทะเบียนให้แบ่งทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตให้แก่ฝ่ายใดส่วนเท่ากัน

มาตรา ๖๔ ทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตที่คู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจำหน่ายไปเพื่อประโยชน์ตนฝ่ายเดียวก็ดี จำหน่ายไปโดยเจตนาทำให้คู่ชีวิตอีกฝ่ายเสียหายก็ดี จำหน่ายไปโดยมิได้รับความยินยอมของคู่ชีวิตอีกฝ่ายหนึ่งในกรณีที่กฎหมายบังคับว่าการจำหน่ายนั้นจะต้องได้รับความยินยอมของอีกฝ่ายหนึ่งด้วยก็ดี จงใจทำลายให้สูญหายไปก็ดี ให้ถือเสมือนว่าทรัพย์สินนั้นยังคงมีอยู่เพื่อจัดแบ่งทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตตามมาตรา ๖๓ และถ้าคู่ชีวิตอีกฝ่ายหนึ่งได้รับส่วนแบ่งทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตไม่ครบตามจำนวนที่ควรจะได้ ให้คู่ชีวิตฝ่ายที่ได้จำหน่ายหรือจงใจทำลายทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตนั้นชดเชยจากทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตส่วนของตนหรือสินส่วนตัว

มาตรา ๖๕ เมื่อการเป็นคู่ชีวิตสิ้นสุดลง ให้แบ่งความรับผิดชอบในหนี้ที่จะต้องรับผิดชอบด้วยกันตามส่วนเท่ากัน

มาตรา ๖๖ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ว่าด้วยการสิ้นสุดแห่งการสมรส เช่น ผลการเพิกถอนการสมรส สิทธิเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดู ค่าทดแทน และค่าเลี้ยงชีพ มาใช้บังคับกับการสิ้นสุดของการจดทะเบียนคู่ชีวิต โดยอนุโลม

หมวด ๖

มรดก

มาตรา ๖๗ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ ว่าด้วยมรดก มาใช้บังคับกับสิทธิและหน้าที่ในการรับมรดกของคู่ชีวิตตามพระราชบัญญัตินี้โดยอนุโลม

มาตรา ๖๘ คู่ชีวิตที่ยังมีชีวิตมีฐานะเป็นทายาทโดยธรรมเสมือนคู่สมรสและอยู่ภายใต้ บทบัญญัติพิเศษแห่งมาตรา ๑๖๓๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา ๖๙ เมื่อคู่ชีวิตทั้งสองฝ่ายได้ลงทุนออกเงินในการทำสัญญา และตามสัญญานั้นทั้งสอง ฝ่ายจะต้องได้รับเงินปีในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ร่วมกันและเมื่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดตาย ฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่จะต้อง ได้รับเงินปีต่อไปตลอดอายุ ฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่ จำต้องชดใช้สินส่วนตัวของอีกฝ่ายหนึ่ง หรือทรัพย์สินร่วมกันของ คู่ชีวิตแล้วแต่กรณีสุดแต่ว่าได้เอาเงินสินส่วนตัว หรือทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตไปใช้ในการลงทุนนั้น เงินที่ จะต้องชดใช้สินส่วนตัวหรือทรัพย์สินร่วมกันของคู่ชีวิตตั้งแต่วันนี้ ให้ชดใช้เท่าจำนวนเงินซึ่งผู้จ่ายเงินรายปีจะเรียก ให้ใช้เพิ่มขึ้นเป็นพิเศษ เพื่อผู้จ่ายจะได้จ่ายเงินรายปีให้แก่คู่ชีวิตฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นต่อไป

หมวด ๗

อายุความ

มาตรา ๗๐ หากมิได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นในพระราชบัญญัติฉบับนี้ อายุความสิทธิเรียกร้อง ระหว่างคู่ชีวิต ถ้าจะครบกำหนดก่อนหรือภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่มีการเป็นคู่ชีวิตสิ้นสุดลง อายุความนั้นยังไม่ครบ กำหนดจนกว่าจะครบหนึ่งปีนับแต่วันที่มีการเป็นคู่ชีวิตสิ้นสุดลง

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม